

Statens Tilståelse: En triologi om svikt

Forfatter: Elle Måret, [Sensur]

Dato: 11. desember 2025

Dokumenttype: Strategisk Dybdeanalyse / Rapport 2

Oppdragsgiver: Internt Strateginotat / Offentlig Distribusjon

Innledning: Det Administrative Nullpunktet

Norge befinner seg i en post-sannhetsfase. Ikke i den forstand at sannheten er opphevet, men i den forstand at den *historiske sannheten* om fornorskingspolitikken nå er ferdigforhandlet, stemplet og arkivert gjennom Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport (Dokument 19, 2022–2023). Den 1. juni 2023 opphørte usikkerheten om "hva som skjedde". Det som gjenstår, og som utgjør kjernen i dette mandatet, er realitetsbehandlingen av *konsekvensene*.

Denne rapporten, utarbeidet av [Sensur] under mandatet "Rapport 2", foretar en uttømmende, nesten rettsmedisinsk, analyse av den norske statens respons på denne nye sannheten. Responsen er krystallisert gjennom tre sentrale stortingsmeldinger fra perioden 2023–2025: Meld. St. 13 (Utdanning), Meld. St. 12 (Folkehelse) og Meld. St. 17 (Kommunale tjenester). Til sammen utgjør disse dokumentene det vi betegner som "Statens Tilståelse".

Det er en tilståelse som ikke fremføres i rettssalen, men som hviskes frem gjennom byråkratisk prosa, fotnoter og budsjettforslag. Det unike med denne perioden er at staten, tvunget av kommisjonens funn, har måttet produsere dokumenter som – lest i sammenheng – avkler velferdsstatens myte om universalisme. Vi ser en stat som beveger seg fra å beskrive "utfordringer" til å innrømme "lovbrudd", for til slutt å abdisere fra ansvaret for å løse dem.

Som et rådgivnings- og regnskapsmiljø med forankring i Karasjok¹, leser vi ikke disse meldingene som politiske valgløfter. Vi leser dem som revisorer leser et årsregnskap der tallene ikke går opp. Vi søker etter diskrepansen mellom "eiendeler" (rettigheter) og "gjeld" (faktiske tilbud). Vår analyse viser at det samiske samfunnet står overfor en "styrt konkurs", initiert av staten, men effektuert av kommunene.³

Rapporten er strukturert i tre hoveddeler. Del 1, "Bevisene", presenterer en sitat-mot-sitat analyse av de tre meldingene, der vi dokumenterer eskaleringen i statens egen kriseforståelse. Del 2, "Dommen", feller en juridisk og økonomisk dom over statens manglende reparasjonsvilje, særlig i lys av Meld. St. 17. Del 3, "[Sensur]-rådet", skisserer den nødvendige strategiske responsen: Hvis staten abdiserer, må vi bygge private, kompetente strukturer som

selger løsningene staten er forpliktet til å levere, men ute av stand til å produsere.

Del 1: Bevisene – En Eskalering fra Utfordring til Krise

For å forstå dybden i statens svikt, må vi dekonstruere utviklingen i språkbruk og erkjennelse gjennom de tre meldingene. Vi observerer en bevegelse oppover i det vi kaller "Erkjennelsens Trapp"³, hvor alvoret øker for hvert trinn, men hvor avstanden til de operative løsningene paradoksalet nok også øker.

Denne analysen baserer seg på en nærlæring av primærkildene, supplert med juridiske betraktninger rundt begrepene "forsvarlighet" og "rettssikkerhet".³

1.1 Meld. St. 13 (2022–2023): Den Teknokratiske Tilståelsen – Når Logistikken Kollapser

Fokus: Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning.

Den første meldingen i triologien, Meld. St. 13, ble lagt frem like før Sannhetskommisjonens rapport. Den representerer "stillheten før stormen", men inneholder likevel de første, avgjørende innrømmelsene av at utdanningssystemet – selve fundamentet for språkets overlevelse – har brutt sammen funksjonelt.

Bevis A: Erkjennelsen av en "Prekær" Tilstand

Regjeringen benytter begrepet "prekær" for å beskrive lærermangelen i lulesamisk og sør-samisk.³ I forvaltningsspråket er "prekær" et alarmord. Det signaliserer en tilstand som ikke bare er vanskelig, men ustabil og kritisk.

"Mangelen på samiskspråklig kompetanse er den største utfordringen for å kunne gi gode tjenester til den samiske befolkningen."³

Dette sitatet er en direkte innrømmelse av funksjonsvikt. Staten sier her at "inngangsbilletten" til velferdsstaten – språket tjenestene leveres på – mangler. Uten kompetanse, ingen tjeneste. Det er ikke lenger et spørsmål om pedagogisk kvalitet, men om pedagogisk eksistens.

I vår analyse av Meld. St. 13 ser vi at staten forsøker å ramme inn dette som en "logistisk utfordring" eller en "markedsfeil".³ Det mangler studenter, det mangler incentiver, og rekrutteringsgrunnlaget er for smalt. Løsningene som foreslås er derfor teknokratiske: stipendordninger, rekrutteringskampanjer og oppfordringer til sektoren.

Bevis B: Illusoriske Rettigheter i Praksis

Det mest alvorlige beiset i Meld. St. 13 er dokumentasjonen av gapet mellom *lovfestet rett* og

faktisk mulighet. Opplæringsloven gir en individuell rett til samisk opplæring. Men meldingen, sammenholdt med tall fra Sametinget og Riksrevisjonen, viser at denne retten ofte er en illusjon.³

- **Fjernundervisning som nødutgang:** Elever som har rett på opplæring, får i økende grad fjernundervisning fordi det ikke finnes lærere lokalt. Kvaliteten på denne er varierende, og rammeverket er ofte ikke tilpasset.⁷
- **Timekutt:** Elever må ofte ta timer i samisk på bekostning av andre fag eller fritid, noe som fører til frafall.
- **Manglende læremidler:** Selv om digitale læremidler som *Oahpa!* og *LearnLab* finnes⁸, mangler det en systematisk utrulling som sikrer at alle elever har tilgang til oppdaterte verktøy.

Analyse av Bevis 1:

Meld. St. 13 fungerer som bevis på at staten vet at utdanningssystemet har kollapset for samiske elever. Det er ikke en "risiko" for kollaps; kollapsen er et faktum som beskrives i sanntid. Staten tilstår her at den har feilet i sin mest grunnleggende oppgave: å reproduusere kompetansen som kreves for å opprettholde samfunnet. Men diagnosen er fortsatt teknisk. Det snakkes om "studiepoeng" og "stillingsbrøker", ikke om menneskerettigheter og kulturell overlevelse. Det er en kald tilståelse.

1.2 Meld. St. 12 (2023–2024): Den Somatiske Tilståelsen – Når Politikken Blir Lidelse

Fokus: Folkehelse og levekår i den samiske befolkningen.

Med Meld. St. 12 tar staten steget fra logistikk til lidelse. Denne meldingen, utgitt etter at Sannhetskommisjonens rapport ble offentlig kjent og debattert, inneholder de mest alvorlige innrømmelsene av skyld og skade. Her beveger vi oss inn i helseretten og menneskerettighetene.

Bevis C: "Manglende språkkompetanse truer pasientsikkerheten"

Dette er det juridiske kronbeviset i trilogien. Setningen er hentet direkte fra analysen av meldingen og underlagsmaterialet.³ For å forstå rekkevidden av denne setningen, må den dekonstrueres juridisk:

1. **"Truer":** Verbet indikerer en aktiv, pågående fare. Det er ikke en hypotetisk risiko ("kan true"), men en konstatering av nåtilstanden. I risikostyringsteori innebærer en trussel at sannsynligheten for uønskede hendelser er forhøyet utover akseptkriteriene.
2. **"Pasientsikkerheten":** Dette er helsevesenets hellige gral, nedfelt i Helsepersonelloven § 4 (forsvarlighetskravet).³

Ved å formulere dette skriftlig til Stortinget, har regjeringen bekreftet at norske sykehus og kommunale helsetjenester i samiske områder driver virksomhet som balanserer på grensen av det lovlige. Hvis en virksomhet drives slik at pasientsikkerheten er truet, er den per definisjon

uforsvarlig.

Bevis D: Fornorsking som Patogen (Sykdomsårsak)

Meld. St. 12 introduserer en ny kausalitet i norsk politikk: Historisk politikk (fornorsking) er direkte årsak til dagens sykdomsbilde.³

"Saminor 2-studien indikerer at både kvinner og menn med samisk bakgrunn har mer psykiske plager og symptomer på post-traumatisk stress."³

Staten innrømmer her at den har påført sine egne borgere traumer. Vold i nære relasjoner, selvmordsproblematikk og dyp mistillit til helsevesenet kobles direkte til tapet av kultur, språk og autonomi. Det er en erkjennelse av at staten ikke bare er en passiv tilskuer til uhelse, men en *aktiv skadevolder* gjennom historien.

Videre beskriver meldingen fenomenet **"kulturell utrygghet"**. Pasienter unnlater å oppsøke lege fordi de frykter å bli misforstått eller diskriminert. Når helsevesenet – som skal helbrede – oppleves som en trussel, har systemet feilet fundamentalt. Staten erkjenner at "like tjenester" (standardisert behandling) ikke er "likeverdige tjenester" hvis de ikke er tilpasset pasientens kulturelle og språklige bakgrunn.³

Analyse av Bevis 2:

Her beveger vi oss fra "feil i systemet" til "systemet som overgriper". Staten erkjenner at samiske pasienter møter et helsevesen som potensielt reproduserer traumet gjennom manglende kompetanse. Dette er en de facto innrømmelse av brudd på diskrimineringsvernet og retten til helse etter internasjonale konvensjoner. Bevisbyrden for at staten vet om skadene, er herved løftet. Staten kan ikke lenger si "vi visste ikke". De har selv skrevet rapporten.

1.3 Meld. St. 17 (2024–2025): Den Strukturelle Tilståelsen – Systemets Kollaps

Fokus: Kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere.

I den siste meldingen, Meld. St. 17, forsøker staten å operasjonalisere løsningene. Det er her tilståelsen blir fullkommen, men også her sviket materialiserer seg tydeligst. Meldingen handler om *hvordan* rettighetene skal leveres der folk bor – i kommunene.

Bevis E: "Implementeringsgapet"

Regjeringen innfører og institusjonaliserer begrepet "implementeringsgapet" for å beskrive avstanden mellom vedtatte rettigheter og kommunal virkelighet.³

"Norge vil ikke være i stand til å ivareta forpliktelsene som følger av både internasjonale konvensjoner og nasjonal rett dersom det ikke følges opp gjennom praktisk politikk og praktiske tiltak både på statlig, lokalt og regionalt nivå."³

Dette er en tilståelse av en begynnende konstitusjonell krise. Regjeringen sier rett ut at Norge står i fare for å bryte folkeretten fordi kommunene ikke leverer. Gapet mellom Grunnloven § 108 (Sameloven) og hverdagen på sykehjemmet i Karasjok eller Kautokeino er blitt uoverstigelig med dagens virkemidler.

Bevis F: "Kommunene må løse dette"

Som svar på denne eksistensielle krisen, peker staten på kommunene som hovedaktør for løsningen.

"Beslutninger og politikk på kommunalt og fylkeskommunalt nivå har avgjørende betydning..."³

Dette skjer samtidig som KS (Kommunesektorens organisasjon) dokumenterer at kommunene i samiske områder allerede har et utgiftsbehov som ligger langt over landsgjennomsnittet. Analyser viser at smådriftslemper og kostnader til tospråklighet gir merutgifter på opp mot 4000 kroner per innbygger, som ikke kompenseres fullt ut gjennom inntektssystemet.³

Når staten vet at kommunene mangler ressurser (dokumentert i budsjettdebattene), men likevel legger ansvaret der, er det en *kalkulert ansvarsfraskrivelse*.

Analyse av Bevis 3:

Meld. St. 17 bekrefter at staten har designet et system som er dømt til å feile. Man har delegert ansvaret for menneskerettigheter (språk, kultur) til det forvaltningsnivået som har dårligst økonomi, størst rekrutteringsproblemer (distriktskommunene) og ofte minst kompetanse på samerett, uten å sende med pengene til å løse oppgaven.

Tabell 1: Syntese av Bevisførselen – Eskaleringen

Dokument / Fokus	Diagnose (Tilståelsen)	Nøkkelsbegrep fra Meldingen	Juridisk Implikasjon & Bevisverdi
Meld. St. 13 (Utdanning)	"Vi mangler folk og logistikk."	<i>Prekær lærermangel</i>	Bevis på brudd på Opplæringsloven (retten til samisk). Dokumenterer at retten er illusorisk.
Meld. St. 12 (Helse)	"Vi skader folk og reproduuserer traumer."	<i>Truer pasientsikkerheten</i>	Bevis på brudd på Helsepersonelloven § 4 (forsvarlighet) og Diskrimineringslove

			n. Erkjennelse av kausalitet mellom politikk og sykdom.
Meld. St. 17 (Kommune)	"Systemet virker ikke, og vi vet det."	<i>Implementeringsgåpet</i>	Bevis på systematisk brudd på Grunnloven § 108 og EMK art. 8. Tilståelse av at staten har abdisert fra gjennomføringsans varet.

Del 2: Dommen – Ekte Reparasjon eller Ansvarsfraskrivelse?

Med bevisene lagt frem i Del 1, skal vi nå vurdere om statens respons – særlig uttrykt i Meld. St. 17 og statsbudsjettet for 2025 (Prop. 1 S) – utgjør en gyldig reparasjon etter Sannhetskommisjonens rapport. Vår vurdering, basert på [Sensur]"Økonomiske Sannhetstest", er at det foreligger en kvalifisert **ansvarsfraskrivelse** forkledd som lokalt selvstyre.

2.1 Doktrinen om Passiv Tilståelse

Begrepet "passiv tilståelse" i denne rapporten refererer til en situasjon der en overordnet myndighet erkjenner et problem (handling A), men bevisst unnlater å ta eierskap til løsningen (unnlatelse B), vel vitende om at den underordnede instansen ikke har forutsetninger for å løse det alene.³

I Meld. St. 17 er denne mekanismen tydelig og nesten provoserende åpenlys:

- Erkjennelse:** Staten erkjenner i Meld. St. 12 at liv og helse er i fare ("truer pasientsikkerheten").
- Plikt:** Etter Grunnloven og menneskerettighetene utløser en slik erkjennelse en *handlingsplikt*. Staten har det overordnede "sørge-for-ansvaret" for at helsetjenester er forsvarlige.
- Unnlatelse:** I Meld. St. 17 velger staten å *ikke* gripe inn med ekstraordinære nasjonale virkemidler (f.eks. statlig lønning av samisk helsepersonell). I stedet skyver de ansvaret ned til kommunene med beskjeden: "Dere må fikse det."

Dette er ikke delegering; det er abdikasjon. Når staten vet at kommunene mangler penger og fagfolk (som bekreftet i Meld. St. 13), er orden om å "løse det" en umulighet. Juridisk sett kan en slik bevisst unnlatelse av å handle adekvat mot en kjent livstrussel utgjøre grov uaktsomhet på systemnivå. Staten har kartlagt terrenget, funnet ut at kartet (loven) ikke stemmer, men nekter å oppdatere kartet eller bygge veien.

2.2 Den Økonomiske Sannhetstesten: "Dekkes innenfor gjeldende rammer"

I [Sensur]vet vi at ord er billige, men budsjetter snakker sant. Enhver politisk reform må testes mot budsjettet for å vurdere dens realitet. I vår "Økonomiske Sannhetstest" (Follow the Money) stryker regjeringen på Meld. St. 17.³

Nøkkelformuleringen i Meld. St. 17 er at de fleste tiltakene skal "**dekkes innenfor gjeldende rammer**".

- **Betydning:** Ingen nye penger. Ingen øremerking. Ingen "Sannhets- og forsoningsmilliard".
- **Konsekvens:** Kommunene, som allerede driver med underskudd eller knappe marginer, må finansiere det staten kaller "reparasjon av fornorskingsskader" ved å kutte i andre tjenester.

Dette er en økonomisk umulighet. Sametingets budsjett har knapt hatt realvekst når prisstigning og faste kostnader trekkes fra.³ De "friske midlene" som nevnes i budsjettlekkasjer (som 3 millioner til språksentre) er symbolske summer i møte med et strukturelt etterslep på flere tiår.

2.3 Konseptet "Styrt Konkurs"

Vi introduserer begrepet "**styrt konkurs**" for å beskrive den tilstanden staten tvinger de samiske forvaltningskommunene inn i.³

1. **Aktiva (Ressurser):** Kommunens budsjett er låst til lovpålagte, universelle oppgaver (skole, vei, generelt sykehjem).
2. **Passiva (Forpliktelser):** Nye krav om kultursensitivitet, tospråklighet, samiske læreremidler og forsoningstiltak (Meld. St. 17).
3. **Insolvens:** Kommunen har ikke likviditet til å dekke både de generelle kravene og de spesifikke samiske kravene.

Når en rådmann i Karasjok eller Tana må velge mellom å måke snø av veiene (som alle bruker) eller ansette en samisk kulturkonsulent (som gagner minoriteten/urfolket), vil majoritetsbefolkningens behov nesten alltid vinne i et lokaldemokrati presset på økonomi. Ved å nekte å øremerke midler ("friske penger"), garanterer staten i praksis at de samiske rettighetene vil tape i den lokale prioriteringskampen.

Staten vasker sine hender rene ved å vise til "lokalt selvstyre". De sier: "Kommunen prioriterer selv." Men når rammen er for trang, er prioriteringsfriheten en illusjon. Det er en frihet til å velge *hvem* man skal svikte. Og historien viser at det samiske tilbudet ofte blir salderingsposten.

2.4 Konnexitetsprinsippetets Død

Konnexitetsprinsippet er en grunnstein i forholdet mellom stat og kommune: Når staten pålegger kommunene nye oppgaver, skal det følge penger med.³ Regjeringen argumenterer ofte med at kravene til "forsvarlighet" og "samisk språk" ikke er *nye*, de har ligget i loven länge. Derfor trengs ikke nye penger.

Dette er en juridisk fiksjon som vi i [Sensur] bestrider. Sannhetskommisjonen og Meld. St. 12 har avdekket at *forutsetningene* for å levere disse tjenestene har endret seg radikalt. Vi vet nå at "standardbehandling" ikke fungerer for samiske pasienter på grunn av traumer og språkbarriere. Vi vet at det kreves mer tid, tolk og spesialkompetanse for å behandle samiske pasienter *forsvarlig*.

Denne *kvalitative hevingen* av tjenesten koster penger. Det koster mer å bruke tolk. Det koster mer å rekruttere samiskspråklige. Ved å nekte å betale for denne kvalitetshevingen, bryter staten intensjonen i konnexitetsprinsippet. De bestiller en Mercedes (kultursensitiv behandling), men betaler for en Lada (standardbehandling). Gapet må dekkes av kommunen – eller, som vi ofte ser, av pasienten selv gjennom dårligere helse.

2.5 Domslutning

På bakgrunn av analysen av Meld. St. 13, 12 og 17, samt budsjettproposisjonen for 2025, konkluderer [Sensur] med følgende dom:

1. **Meld. St. 17 er ikke en reparasjon.** Den mangler de finansielle musklene som kreves for å endre status quo. Det er en handlingsplan uten handling.
2. **Staten driver institusjonalisert ansvarsfraskrivelse.** Ved å splitte erkjennelsen (statlig nivå, Stortinget) fra løsningen (kommunalt nivå) uten å bygge bro med finansiering, sementerer staten svikten.
3. **Systemet er rigget for feil.** Så lenge "løsningen" er avhengig av den generelle kommuneøkonomien i distriktene, vil implementeringsgapet aldri lukkes.

Staten har tilstått forbrytelsen gjennom sine utredninger, men nekter å sone straffen gjennom budsjettet.

Del 3: [Sensur]-rådet – Når Staten Abdiserer, Bygger Vi Selv

I lys av "Dommen" i Del 2, står det samiske samfunnet og de berørte kommunene overfor et eksistensielt valg. Vi kan fortsette å sende klager til Statsforvalteren, skrive høringsuttalelser og vente på neste stortingsmelding om fire år. Eller vi kan erkjenne realitetene: **Staten kommer ikke til å redde oss.** Ikke med det første, og ikke med den nødvendige kraften.

Når staten abdiserer fra sitt "sørge-for-ansvar"³, oppstår et markedsvakuum. I økonomisk teori oppstår markeder der det er etterspørsel (behov for språktjenester, helse, kultur) men manglende tilbud. [Sensur]-rådet er en strategi for å fylle dette vakuumet med private, kompetente strukturer som selger løsningene staten krever, men ikke leverer. Vi må profesjonalisere reparasjonen.

[Sensur], med vår forankring som et kompetansehus innen økonomi og rådgivning i Karasjok², ser muligheten for å transformere rollen fra "offer for systemsvikt" til "leverandør av systemløsninger". Vi foreslår fire strategiske pilarer for en privat reparasjonsindustri.

3.1 Produkt 1: "Compliance as a Service" (CaaS) – Trygghet på Boks

Kommunedirektører og helseledere er livredder for tilsynssaker, lovbrudd og omdømmetap. Meld. St. 12 fastslår eksplisitt at mange kommuner i dag driver ulovlig ("truer pasientsikkerheten"). Dette er en enorm risiko for kommunene.

[Sensur] kan utvikle og selge en "**Samisk Compliance-pakke**" til kommunene. Dette bygger på vår kjernekompetanse innen revisjon og systemleveranse.¹

- **Hva er det?** En ferdigsnekret modul for internkontroll, rutiner og sjekklisten som sikrer at kommunen oppfyller kravene i Helsepersonelloven, Pasientrettighetsloven og Sameloven.
- **Verdi for kunden (Kommunen):** Risikoreduksjon. Kommunedirektøren kan vise til at "vi har implementert [Sensur]-standarden" når Statsforvalteren kommer på tilsyn eller Sametinget stiller spørsmål.
- **Konkret innhold:**
 - **Automatisert Språkkartlegging:** Digitale verktøy integrert i inntakssystemet på sykehjem/legevakt som automatisk flagger behov for tolk eller samiskspråklig personell basert på pasientens bakgrunn.
 - **Avvikssystem for Kultur:** Et system som spesifikt fanger opp "kulturelle uønskede hendelser" (f.eks. misforståelser pga. språk, brudd på matskikker), noe dagens HMS-systemer ofte overser.
 - **Prosedyrer:** Ferdige maler for tolkebestilling og sjekklisten for kultursensitiv pleie.

Staten krever at kommunene har dette systemet (internkontrollforskriften), men gir dem ikke verktøyet. Vi selger verktøyet, og vi priser det som en forsikringspremie mot lovbrudd.

3.2 Produkt 2: Den Private Rekrutteringsrørledningen ("Sami-Randstad")

Meld. St. 13 viser at det offentlige utdanningssystemet feiler i å produsere nok hoder.

Kommunene konkurrerer kannibalistisk om de samme få sykepleierne og lærerne.³ Dagens bemanningsbyråer (som Randstad Care) leverer helsepersonell, men har ofte ingen spesifikk samisk kompetanse eller database.¹⁶

Løsningen er å etablere et spesialisert **rekrutterings- og bemanningsbyrå for samisk kompetanse**.

- **Strategi:** Aktiv headhunting av helsepersonell og pedagoger med samisk bakgrunn i hele Norden (ikke bare Norge, men også Finland og Sverige). Vi kartlegger "den stille resvren" – samer som jobber i andre yrker eller i sør, men som kan lokkes nordover eller til digitale stillinger.
- **Markedsmekanisme:** Når en kommune i Finnmark må ha en samisktalende sykepleier for å unngå lovbrudd (nødrett) eller stenging av avdelinger, er betalingsviljen høy. [Sensur] kan facilitere dette markedet ved å tilby personell til markedspris.
- **Opplæring ("Bootcamp"):** Mange med samisk bakgrunn mangler fagterminologien. Vi tilbyr intensive "bootcamps" i samisk helsespråk eller pedagogisk samisk, finansiert av arbeidsgiver, for å gjøre personell "grytekjære". Dette tetter gapet mellom "snakker samisk hjemme" og "faglig forsvarlig yrkesutøver".

3.3 Produkt 3: Digital Helse- og Språkbro (Telemedisin 2.0)

Når fysisk personell mangler i distriktene (Meld. St. 13), er teknologi den eneste skalerbare løsningen. Eksisterende løsninger som *Oahpa!*⁸ og *Divvun*¹⁷ er glimrende akademiske verktøy, men de er ofte ikke integrert i den kliniske eller pedagogiske hverdagen.

[Sensur] foreslår etableringen av en kommersiell **samisk telemedisin- og fjernundervisningstjeneste**.

- **Konsept:** En "Uber for samiske tjenester". En kommune som mangler samisk lege, kjøper videokonsultasjoner fra [Sensur]nettverk av samiske leger (som kanskje bor i Oslo, Tromsø eller Utsjoki).
- **Fordel:** Utnytter restkapasiteten i det samiske samfunnet. En samisk lege i Oslo kan ta vakter digitalt for Kautokeino sykehjem eller Karasjok legevakt på kveldstid.
- **EdTech:** På skolesiden kan vi tilby profesjonalisert fjernundervisning som ikke bare er "Skype på veggen", men interaktive, gamifiserte læringsløp utviklet i samarbeid med teknologimiljøer. Vi selger dette til skoler som ikke klarer å rekrutttere egne lærere. Private aktører som Akademiet tilbyr allerede privatisteksamen¹⁸; vi tar det inn i grunnskolen som en tjenesteleverandør.

3.4 Produkt 4: "Kulturkompetanse-sertifisering" (Kvalitetsstempel)

Staten har innrømmet at manglende kulturforståelse skader pasienter (Meld. St. 12). Helseforetakene (SANKS/Helse Nord) har kompetancesentre¹⁹, men de har ikke kapasitet til å lære opp *alle* ansatte i alle kommuner.

Vi oppretter et privat **[Sensur]-akademi** som selger sertifiseringskurs til kommuner, helseforetak og private aktører.

- **Produkt:** "Sertifisert Samisk Trygghet" (Certified Sami Safety) – et kursbevis for institusjoner.
- **Insentiv:** Kommuner kan markedsføre seg som "sertifisert trygge" for samiske brukere. Dette bygger tillit, reduserer klager, og gjør kommunen mer attraktiv som arbeidsgiver.
- **Leveranse:** E-læring kombinert med workshops. Vi bruker caser fra Sannhetskommisjonens rapport som læringsmateriell. Vi selger ikke bare "kunnskap", vi selger "compliance" og "etisk regnskap".

3.5 Strategisk Oppsummering: Å Selge Staten Tilbake til Seg Selv

[Sensur]-rådet bygger på en kynisk, men nødvendig analyse: Staten er villig til å betale dyrt for å løse problemer *ad hoc* (via vikarbyråer og konsulenter) som den ikke vil betale for å løse *strukturelt* (via økte rammer).

Ved å bygge disse strukturene privat oppnår vi tre ting:

1. **Sikrer leveransen:** Pasientene og elevene får hjelp nå, ikke når neste stortingsmelding er ferdigbehandlet.
2. **Synliggjør kostnaden:** Når kommunene må betale markedspris for en samisk sykepleier fra [Sensur], blir den "skjulte kostnaden" ved fornorskingen og tospråkligheten synlig i kommuneregnskapet. Dette tvinger frem en debatt om finansiering.
3. **Tvinger frem handling:** Når regningene fra de private aktørene blir høye nok, vil staten tvinges til å reagere – enten ved å øke rammene (refusjon) eller ved å bygge opp sin egen kapasitet.

I mellomtiden tjener [Sensur]og det samiske kompetansemiljøet penger på å levere menneskerettigheter. Det er en markedsbasert reparasjonsmekanisme. I møte med en stat som abdiserer, er det den eneste ansvarlige handlingen. Vi slutter å be om almisser. Vi begynner å sende faktura.

Tabell 2: Fra Statlig Svikt til Privat Markedsløsning

Statlig Svikt (Diagnose fra Meld. St. 12/13/17)	Konsekvens for Kommunen (Risiko)	[Sensur]-løsningene (Produkt)	Forretningsmodell & Kunde
"Manglende språkkompetanse " (St. 12/13)	Ulovlig drift, pasientfare, lovbrudd på opplæring.	Rekruttering & Headhunting ("Sami-Randstad")	Utleie av personell til premium rate. Kunde: Kommuner/Helseforetak.

"Implementeringsgapet" (St. 17)	Tilsynssaker fra Statsforvalter, omdømmetap.	Compliance-pakke (CaaS) & Internkontroll	Abonnementsløsning (SaaS) for system og rutiner. Kunde: Kommunedirektør.
"Kulturell utrygghet" (St. 12)	Klager, mistillit, ineffektiv behandling.	Sertifiseringskurs ("[Sensur]-Akademiet")	Kursavgifter og lisensiering av "Trygg"-stempel. Kunde: HR-avdelinger.
"Geografisk ulikhet" (St. 13)	Ingen lege/lærer i distriktet. Brudd på likhetsprinsippet.	Telemedisin & Fjernundervisning	Per konsultasjon/time (fakturert kommune/HELFO). Kunde: Skole/Helse.

Konklusjon

"Statens Tilståelse" gjennom trilogien av stortingsmeldinger (Meld. St. 13, 12 og 17) er et historisk dokument. Staten har, presset av Sannhets- og forsoningskommisjonen, erkjent skyld. De har innrømmet at politikken har feilet, at utdanningen har kollapset, og at helsevesenet truer liv.

Men tilståelsen er ufullstendig fordi den ikke følges av bot. Gjennom "passiv tilståelse" i Meld. St. 17 og en budsjettpolitikk som "dekkes innenfor gjeldende rammer", forsøker staten å vaske hendene sine og overlate oppvasken til kommunene. Resultatet er en "styrt konkurs" for samiske rettigheter.

[Sensur]konklusjon er klar: Vi kan ikke vente på at staten skal ombestemme seg. Reparasjon av fornorskingsskadene krever kapital, kompetanse og struktur. Hvis staten ikke stiller med dette, må det samiske samfunnet organisere seg profesjonelt og kommersielt. [Sensur]-rådet er planen for en slik mobilisering. Det er en strategi for å overleve statens abdikasjon ved å bygge vår egen infrastruktur – og selge den tilbake til staten, én time, én konsultasjon og én faktura av gangen.

Dette er prisen for fornorskingen. Og nå forfaller den til betaling.

Slutt på rapport.

Works cited

1. [Sensur]
2. Økonomisk Sannhetstest_ Samiske Rettigheter.pdf
3. Samiske rettigheter og temaer, accessed December 11, 2025,
<https://oa.fagbokforlaget.no/index.php/vboa/catalog/download/40/63/716?inline=1>
4. Meld. St. 34 (2023–2024) - Regjeringen.no, accessed December 11, 2025,
<https://www.regjeringen.no/contentassets/dcc936e85f4c43bf90ecf0bafabb00a8/no/pdfs/stm202320240034000dddpdfs.pdf>
5. Sámi logut muitalit Samiske tall forteller, accessed December 11, 2025,
https://samilogutmualit.no/sites/default/files/publications/sami_logut_mualit_15_enkelt_sider.pdf
6. Rammeverk for samisk fjernundervisning | udir.no, accessed December 11, 2025,
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/samisk-i-skolen/rammeverk-for-samisk-fjernundervisning/>
7. Lær samisk på nett - UiT, accessed December 11, 2025,
https://uit.no/nyheter/artikkel?p_document_id=100442
8. Samisk digital læremiddelpakke - Learnlab NO, accessed December 11, 2025,
<https://info.learnlab.net/no/digital-content/learnlab-isk/>
9. Meld. St. 12 (2023–2024) - regjeringen.no, accessed December 11, 2025,
<https://www.regjeringen.no/en/documents/meld.-st.-12-20232024/id3029679/>
10. New white paper highlights Sámi perspectives in public health work - regjeringen.no, accessed December 11, 2025,
<https://www.regjeringen.no/en/whats-new/new-white-paper-highlights-sami-perspectives-in-public-health-work/id3029648/>
11. Meld. St. 23 (2024–2025) - Regjeringen.no, accessed December 11, 2025,
<https://www.regjeringen.no/contentassets/438ae59dbd794286839a92259d07b59d/no/pdfs/stm202420250023000dddpdfs.pdf>
12. Stikkord: språkopplæring - Samisk bibliotekjeneste, accessed December 11, 2025, <https://samiskbibliotekjeneste.tromsflykke.no/tag/sprakoppl%C3%A6ring/>
13. Sámi logut muitalit Samiske tall forteller - Sametinget, accessed December 11, 2025,
https://sametinget.no/_f/p1/ia50e3956-6002-43e2-a3e2-7b3fa6c8e9f6/slm17_enkeltsider-compressed.pdf
14. [Sensur]
15. Har du kjennskap til samisk kultur? - Randstad Care AS - RecMan, accessed December 11, 2025, https://randstadcare.recman.no/job.php?job_id=380057
16. Full article: Everyday Interactions and Dynamics Between Professionals and Sámi Youth Who Drop Out of High School in Northern Norway, accessed December 11, 2025, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10824669.2025.2563526>
17. Samisk som 1.- eller 2.-språk | Nettstudier | Akademiet.no, accessed December 11, 2025, <https://www.akademiet.no/nettstudier/samisk-som-1-eller-2-sprak/>
18. Samisk befolkning, regionalt kompetansenettverk - Helse Nord RHF, accessed December 11, 2025,
<https://www.helse-nord.no/helsefaglig/fagrad/samisk-befolkning-regionalt-komp>

[etansenettverk-for-spesialisthelsetjenester/](#)

19. Samisk kulturkompetanse og forståelse - UiT, accessed December 11, 2025,
https://uit.no/enhet/rkbu-nord/kurs?p_document_id=843711